

Nr 204.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden; given Stockholms slott den 28 februari 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ivar Vennerström.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vennerström:

Av Kungl. Maj:t den 12 januari 1934 tillkallade sakkunniga för utredning av vissa civilanställningsfrågor (de s. k. *civilanställningssakkunniga*) hava i skrivelse till chefen för försvarsdepartementet den 10 februari 1934 avgivit förslag rörande beredande av möjlighet för visst fast anställt manskap vid försvarsväsendet att för underlättande av övergången till civilt arbete få kvarbliva i kronans tjänst viss tid utöver den kontrakterade anställningstiden. Jag ber att här få lämna en redogörelse för förslagets huvudinnehåll.

Bihang till riksdagens protokoll 1934. 1 saml. Nr 204.

449 34 1

Såsom utgångspunkt för framställningen hava de sakkunniga åberopat den omständigheten, att den stora årliga kontingenten uttjänt militärmanskap enligt nu gällande ordning utföres i den civila förvärvsverksamheten vid en ur synpunkten av möjligheten till anskaffande av arbetstillfällen synnerligen ogynnsam tidpunkt på året, nämligen den 31 oktober (för karlskrivet manskap vid flottan den 30 september), en årtid, som utan tvekan kunde betecknas som den, då svårigheten att erhålla arbete vore allra störst.

För belysande av storleken av den manskapskontingent, som efter avslutad tjänstetid årligen lämnar militär tjänst, hava de sakkunniga åberopat gjorda sammanställningar av inkomna uppgifter från truppförbanden rörande det antal befattningshavare i manskapsgraderna, som under anställningsåret 1932/1933¹⁾ avgått ur tjänst. Av dessa sammanställningar framginge, att under den ifrågasvarande tiden från arméns truppförband avgått sammanlagt 1,248, från marinen sammanlagt 626 och från flygvapnet sammanlagt 47 fast anställda, eller tillhopa för hela försvarsväsendet 1,921 man. Räknat i procent av hela antalet beställningshavare av manskapet utgjorde dessa antal vid armén 18.8 %, vid marinen 17.32 % och vid flygvapnet 18.08 %. Åtskilligt tydde emellertid på att denna avgångsfrekvens vore något lägre än den normala. Sålunda finge man säkerligen räkna med att truppförbandscheferna av humanitära skäl låtit en del fast anställda kvarstå i tjänst, som eljest rätteligen hade bort avgå. Av de inkomna uppgifterna framginge vidare, att avgångsfrekvensen, absolut sett, varit störst bland de årsklasser, som varit i tjänst relativt kort tid. Av de 1,248 från armén avgångna hade sålunda 794 man varit i tjänst kortare tid än 4 år och 930 man kortare tid än 5 år. Av de från marinen avgångna 626 fast anställda hade 287 varit i tjänst kortare tid än 4 år och 461 kortare tid än 5 år. Vid flygvapnet vore avgången i än högre grad koncentrerad till de relativt yngre årsklasserna. Samtidigt med de berörda uppgifterna om avgångsfrekvensen hade jämväl inhämtats uppgifter angående hur stor del av hela antalet avgångna, som vid avskedet haft ordnad försörjning. Enligt dessa uppgifter hade av de 1,248 från armén avgångna 408 eller 32.69 %, av de 626 från marinen avgångna 109 eller 17.41 % och av de 47 från flygvapnet avgångna 34 eller 72.34 % haft ordnad försörjning vid avskedet. Räknade man försvarsväsendet som helhet, hade av de 1,921 avgångna 551 eller 28.26 % haft ordnad försörjning. Emellertid vore att märka, att det vore bland de yngre årgångarna, som antalet avgångna utan ordnad försörjning vore störst, medan förhållandena vore jämförelsevis bättre i de högre graderna, något som också syntes vara naturligt, då truppförbandschefernas benägenhet att under nuvarande förhållanden av humanitära skäl medgiva rekapitulering säkerligen hänfört sig just till de äldre årsklasserna. Från armén hade sålunda under ovan nämnda tid avgått allenast 162 furirer, därav 87 eller cirka 54 % haft ordnad försörjning vid avskedet.

De sakkunniga anförde i anslutning till berörda utredning om avgångsfre-

¹⁾ Uppgifterna avsågo beträffande armén allenast tiden den 1 februari—31 oktober 1933, vadan de uppgivna siffrorna för armén torde böra något höjas.

kvensen, att det uppenbarligen skulle vara en stor vinning, om på ett eller annat sätt en förändring kunde ske därhän, att avgångstidpunkten för det fast anställda manskapet kunde helt eller delvis omläggas till att i stället inträffa på våren, då möjligheterna till erhållande av anställningar och vikariat i civil tjänst vore betydligt större. Den verksammaste åtgärden till vinnande av ett sådant syftemål vore uppenbarligen, anförde de sakkunniga vidare, att helt omlägga anställningsåret, så att tiden för antagning av rekryter skedde på våren i stället för på hösten, varigenom tidpunkten för avgången helt naturligt utan olägenhet kunde förläggas till våren. De sakkunniga hade hos olika militära myndigheter gjort sig underrättade om möjligheterna och förutsättningarna för en dylik omläggning av anställningsåret för det fast anställda militärmanskapet. Från dessa myndigheter hade visats mycken förståelse för syftet med en dylik anordning och på vissa håll hade man också förklarat sig beredd att åtminstone försöksvis företaga en sådan omläggning av anställningstiden. På andra håll, exempelvis vid kavalleriet, hade man däremot ansett en omläggning av rekrytantagningstiden till våren komma att medföra oöverkomliga svårigheter i organisations- och utbildningshänseende. Då det sålunda ville synas som om en omläggning av anställningsåret skulle på sina håll medföra organisatoriska rubbningar av så avsevärd art, att man icke kunde utan synnerligen noggranna undersökningar rörande verkningarna vidtaga en dylik åtgärd, hade de sakkunniga, med hänsyn till alltför tidsödande utredningar syntes böra i detta sammanhang undvikas, funnit sig böra avstå från att förlägga något förslag i denna riktning.

Emellertid hade en annan väg syntes de sakkunniga framkomlig till vinnande av syftemålet att undvika att hela den stora massan avskedat militärmanskap vid den nämnda olägliga tidpunkten på en gång utfördes i den civila arbetskonkurrensen, nämligen att lämna tillfälle för dem, för vilka civilanställningsspörsmålet vore mest brännande, d. v. s. de äldre, att, därest de så önskade, kvarstanna i militär tjänst ännu någon tid, exempelvis 6 månader, efter kontraktstidens slut. Därigenom skulle vinnas en dubbel fördel. Dels skulle avgångstiden ur militärtjänst för en avsevärd del av de avgående framskjutas till en för arbetes vinnande betydligt gynnsammare tidpunkt; och dels skulle denna övergångstid kunna, utan att den militära tjänsten bleve i någon mån lidande, utnyttjas till utbildning i civilanställningssyfte, genomgående av kurser, provtjänstgöring vid civila institutioner o. s. v. Meningen skulle således vara, att dessa avgående skulle under det första vinterhalvåret efter avskedet få åtnjuta stödet av att allttjämt vara i kronans tjänst med de förmåner, som därmed följde. De borde emellertid under denna övergångstid allttjämt vara i oförminskad grad underkastade den militära rutinen; eljest skulle de komma att vid regementena bilda någon sorts särklass av underbefäl, vilket säkerligen icke vore till fromma vare sig för dem själva eller för tjänsten vid regementet. Därav följde, att de borde få under denna tid bibehålla såväl alla naturaförmåner som den kontanta avlöning de åtnjöt under tiden närmast före kontraktets utlöpande, försåvitt icke avlöning åtnjöt under provtjänstgöring å annat håll, i vilket fall den militära avlöningen borde minskas i mot-

svarande grad. Å andra sidan vore det givetvis meningen, att tjänstgöringen under denna tid skulle vara såtillvida mindre bunden, att dels möjligheten till avgång ur tjänsten skulle stå öppen, så fort vederbörande vunnit civilanställning, och dels tillfälle skulle i största möjliga utsträckning beredas dem som så önskade att få tjänstledighet för kursers genomgående, provtjänstgöring m. m.

Den ifrågasatta förmånen ansåge de sakkunniga emellertid böra gälla allenast dem, som varit i försvarets tjänst en viss icke alltför kort tid. Detta vore dels av ekonomiska skäl nödvändigt och dels fullt befogat även ur andra synpunkter. Statens förbindelse gentemot det fast anställda manskapet måste nämligen anses vara större ju längre tid detsamma varit i tjänst, vartill komme den påtagliga omständigheten, att det vore betydligt svårare för en 25—30 års man att skaffa sig ett nytt yrke än för en man på 21—22 år, vilket torde vara den vanliga åldern för dem, som utan rekapitulation avginge ur tjänst. Man måste vidare fasthålla, att de tre första tjänsteåren huvudsakligen finge anses som utbildningstid och att försvarsväsendet därför först efter denna tid kunde draga verklig nytta av den fast anställda. Den förmån, varom här vore fråga, borde även på den grund komma allenast dem till godo, som varit i tjänst någon tid utöver de tre utbildningsåren. Förmånen borde icke heller gälla andra än dem, som genomgått furirsutbildning (vid marinen korpralsutbildning) eller motsvarande utbildning för beställningsman. Att icke andra än de, vilkas tjänstgöring vore väl vitsordad, borde komma i fråga, syntes de sakkunniga ligga i sakens natur.

I fråga om *kostnaderna* för det framlagda förslagets genomförande hava de sakkunniga framlagt överslagsvis gjorda beräkningar därutinnan, därvid de alternativt räknat med att de fast anställda furirer, korpraler, konstaplar och därmed jämställda tillhörande armén eller flygvapnet samt de korpraler och därmed jämställda tillhörande flottan eller kustartilleriet, vilka efter minst fem respektive sex års tjänst skulle på grund av kontraktens utlöpande avgå den 31 oktober (respektive den 30 september) finge, därest de så önskade, kvarstanna i tjänst utöver staten ytterligare högst 6 månader mot åtnjutande av de förmåner i kontant och in natura, som vid tiden för kontraktens utlöpande tillkommit dem. De sakkunniga hava i denna del anfört följande:

»Vid beräkningarnas uppgörande hava vi utgått från de förutberörda uppgifterna angående antalet avgångna under nästföregående anställningsår. För arméns vidkommande utgjorde antalet avgångna volontärer med sex års tjänst och däröver 227 och med fem års tjänst och däröver 308. För marinen del voro motsvarande siffror respektive 142 och 187. Flygvapnets motsvarande siffror voro respektive 7 och 8. Det bör emellertid påpekas, att de nämnda siffrorna säkerligen äro lägre än de normala, beroende på den förut nämnda omständigheten, att vid vissa trupper förband omsättningen med hänsyn till svårigheten för de avgående att erhålla arbete något hållits tillbaka. Å andra sidan måste siffrorna avsevärt reduceras, då det gäller att med ledning av dem beräkna, hur många som skulle komma i åtnjutande av förmånen att kvarstanna utöver den avtalade tjänstetiden. Man måste nämligen fasthålla, att en avsevärd del av de i dessa årsklasser avgående i samband med avgången erhålla civilt arbete och således sakna anledning att begagna sig av förmånen. Enligt

föreliggande uppgifter hade exempelvis av de under den nämnda tiden från armén avgångna furirerna omkring 54 % ordnad försörjning vid avskedet, av korpralerna däremot endast omkring 28 %, därvid dock bör bemärkas, att procenttalet avser samtliga korpraler, även dem som varit i tjänst kortare tid än 5 år. Vidare måste man räkna med att av dem som komma att begagna sig av förmånen ett säkerligen rätt avsevärt antal kommer att på grund av vunnen anställning eller eljest avgå före de sex månadernas utgång. Nu angivna förhållanden göra, att man enligt vår mening icke har anledning att räkna med att mer än i genomsnitt en tredjedel av de därtill berättigade skulle komma att taga den erbjudna förmånen i anspråk.

Det första alternativet, enligt vilket samtliga av förberörda kategorier som varit i tjänst *minst fem år* skulle få kvarstå i tjänst utom stat sex månader utöver kontraktstiden, skulle, under antagande av den frekvens som nyss sagts, enligt en gjord överslagsberäkning komma att vad beträffar armén draga kostnader till ett sammanlagt belopp av omkring 136,000 kronor, fördelade med cirka 82,000 kronor i avlöningar och 54,000 kronor i utgifter för mathållning, mundering etc. För marinens del skulle utgifterna under motsvarande förutsättningar uppgå till sammanlagt cirka 66,000 kronor, fördelade med cirka 50,000 kronor i avlöningar och resten i naturaförmåner och dylikt. För flygvapnets del bliva motsvarande siffror mycket obetydliga. Sammanlagda kostnaden enligt detta alternativ skulle sålunda uppgå till något över 200,000 kronor.

Kostnaderna för det andra alternativet, omfattande allenast dem som varit i tjänst *sex år eller därutöver*, bliva naturligen lägre än enligt det första alternativet. För arméns del kunna de beräknas till sammanlagt omkring 90,000 kronor, därav cirka 63,000 kronor i avlöningar och resten i naturakostnader; för marinen skulle kostnaderna enligt detta alternativ beräknas till cirka 52,000 kronor, därav cirka 40,000 kronor i avlöningar. Sammanlagt skulle kostnaderna enligt detta alternativ sålunda uppgå till något över 140,000 kronor.»

Av det anförda syntes de sakkunniga framgå, att kostnaderna för den ifrågavarande anordningens genomförande — vilket alternativ som än valdes — icke vore av den storleksordning, att man av ekonomiska skäl borde avstå från den otvivelaktiga vinst, som därigenom skulle uppstå i fråga om möjligheten att underlätta det äldre förtjänta manskapets övergång till civil sysselsättning. I förhållande till de anslag, som skulle komma att belastas av kostnaderna i fråga, vore dessa utgifter av så relativt ringa storlek, att det knappast torde vara erforderligt att företaga någon uppräknings av anslagen, utan syntes det vara möjligt att inom ramen av de för nästkommande budgetår äskade anslagen rymma jämväl nu ifrågavarande utgifter, och detta även för den händelse det dyrbarare alternativet valdes.

De sakkunniga förordade för sin del förslagets genomförande enligt det första alternativet, eller med andra ord att den tillämnade förmånen finge komma de fast anställda av ovan angivna kategorier till godo, vilka under fem år eller längre tid varit i tjänst vid försvarsväsendet. Som skäl härför kunde åberopas — utöver den omständigheten, att därigenom hjälp bereddtes åt ett större antal än enligt det andra alternativet — att utgallringen av dem som man önskade hava kvar i tjänst utöver de första läroåren i stor omfattning skedde i och med utgången av det fjärde anställningsåret.

Över de sakkunnigas förevarande förslag hava nedanstående militära myndigheter avgivit yttranden.

Arméförvaltningen har i princip anslutit sig till tanken på framflyttning på ett eller annat sätt av tiden för manskapets avgång ur tjänst. Mot det av de sakkunniga framlagda förslaget anmärktes emellertid, att genom de angivna riktlinjerna icke kunde anses klart angivet, om de utom staten kvarstående vore att hänföra till fast anställt manskap och underkastade strafflagen för krigsmakten. För att klarlägga deras ställning därutinnan syntes det bliva nödvändigt att i samband med deras avgång med dem träffades förnyade avtal om kvarstående i tjänst såsom fast anställt manskap. Vidare syntes detaljerade regler bliva erforderliga beträffande deras förmåner i kontant och in natura under tiden för kvarstående. Ett annat spörsmål vore, om tiden för kvarstående skulle inräknas i den för avskedspremies åtnjutande bestämda tjänstgöringstiden eller icke. Även beträffande de kvarståendes tjänstgöring, möjligheterna att erhålla ledighet för studier, provtjänstgöring i civila befattningar o. s. v. syntes särskilda bestämmelser bliva erforderliga. Det vore enligt arméförvaltningens åsikt önskvärt, om den föreliggande frågan kunde ordnas på ett sätt, vilket, samtidigt med att det tillgodosåge manskapets berättigade intressen, ur organisatorisk synpunkt erbjöde en mera tillfredsställande lösning än det föreliggande förslaget. Ämbetsverket hade kommit till den uppfattningen, att det enklaste sättet för frågans lösande vore, att i framställningen avsett manskap, som eljest skolat avgå ur tjänst den 1 november ett visst år, icke erhöles avsked utan finge rekapitulera på ytterligare ett halvt år. Detta kunde ordnas därigenom, att medgivande lämnades om nyrekrytering av volontärer till större antal än som rymdes i de gällande staterna. Därav skulle följa att, jämte det avgångstiderna för det äldre manskapet framflyttades till senast den 1 maj, antalet meniga volontärer för tiden den 1 november—den 30 april finge överskjuta det i staterna upptagna med ett antal, motsvarande det antal äldre underbefäl, som, utan att vara avsett för fortsatt anställning, medgäves rekapitulera för vinnande av en ur civilanställningssynpunkt lämpligare tid för avgången ur tjänst. Enda olägenheten härmed syntes vara, att befordran inom underbefälsgraderna komme att framflyttas med en tid av högst ett halvt år. — Vad de sakkunniga yttrat därom, att det syntes möjligt att inom ramen av de för nästkommande budgetår äskade anslagen rymma utgifterna för ifrågavarande ändamål, föranledde icke arméförvaltningen till något yttrande, i den mån kostnaderna komme att belasta anslag av förslagsanslags natur. Vad åter anginge vissa reservationsanslag, närmast anslagen till munderingsutrustning, kasernutredning m. m. samt sjuk- och veterinärvård m. m., ville ämbetsverket framhålla, att dessa anslag för nästkommande budgetår beräknats med avsevärt reducerade belopp, vadan de icke torde kunna bära den ytterligare belastning, som de sakkunniga föreslagit. Vare sig i förevarande ämne komme att följas de sakkunnigas förslag eller den av arméförvaltningen ifrågasatta anordningen, ansåge ämbetsverket det sålunda bliva nödvändigt, att ifrågavarande tre anslag erhöles gottgörelse av särskilt an-

visade medel med i avjämnade tal respektive 10,200 kronor, 1,800 kronor och 600 kronor.

Marinförvaltningen har funnit det avgivna förslaget vara väl ägnat att under nuvarande arbetsbrist minska arbetslösheten för ifrågavarande personalkategori under den tid av året, då det vore svårast att erhålla arbetstillfällen. Ämbetsverket hade därför i huvudsak icke något att erinra mot förslaget och ansåge, att detsamma borde få tillämpas på försök under budgetåret 1934/1935. Rättigheten till förlängd anställning borde endast få tillkomma dem, som av vederbörande chef uppsagts till avgång ur tjänsten. Sedan uppsägning skett, borde de, som önskade erhålla förlängd anställning, vara skyldiga att i god tid före den normala avgången ur tjänst till vederbörande ingiva ansökan om förlängd anställning. Likaledes borde de, som under den förlängda anställningen önskade avgå ur tjänst, vara underkastade viss kortare uppsägningstid. — I fråga om kostnaderna påpekade marinförvaltningen, att anslaget till beklädnad icke vore förslagsanslag. Med hänsyn till nödvändigheten av beklädnadsförrådets snara komplettering medgäve detta anslags ställning icke bestridandet av oförutsedda utgifter. På grund därav ansåge marinförvaltningen, att över-tjänstgörande manskap borde själva underhålla sin beklädnad, något som för dem icke borde innebära någon större kostnad, då ju som regel manskap med lång tjänstetid vid avgången förfogade över tillräckligt antal intjänade beklädnadspersedlar för att icke någon nämnvärd komplettering under den förlängda tjänstgöringstiden skulle behöva förekomma.

Flygstyrelsen har förklarat sig intet hava att erinra mot de sakkunnigas förslag.

Chefen för generalstaben har tillstyrkt, att bestämmelser angående civilanställnings förberedande för uttjänt manskap utfärdades i överensstämmelse med det av de sakkunniga framlagda andra alternativet, d. v. s. att förmånen att få kvarbliva i tjänst skulle tillkomma allenast dem, som varit i tjänst 6 år eller därutöver. Vid ett genomförande av det av de sakkunniga förordade alternativet vore det med hänsyn till de fördelar, som vore förbundna med den föreslagna anordningen, att förmoda, att en stor del av underbefälet komme att begagna sig av möjligheterna för avgång redan efter femte anställningsåret. Detta skulle för arméns vidkommande innebära, att vederbörande efter genomgången underbefälsutbildning endast under två år skulle kunna fullt utnyttjas för tjänstgöring i underbefälsbefattning. Icke minst de med utbildningen förenade kostnaderna motiverade ett längre kvarstående i tjänst av sådana underbefäl, som visat sig lämpliga därför. I överensstämmelse med gällande föreskrifter beträffande villkoren för erhållande av avskedspremie syntes fördenskull de föreslagna förmånerna endast böra tillerkännas sådant underbefäl, som med väl vitsordad tjänstgöring varit i aktiv tjänst sex år eller därutöver. Därigenom vunnes även den ur försvarsväsendets synpunkt beaktansvärda fördelen, att vederbörande efter avskedstagandet i regel komme att tillföras truppförbandets reserv. — Önskvärt vore, att villkoret för ett kvarstående i tjänst förbundnes med skyldighet för vederbörande att — helst

under samarbete med civilanställningsorganen — framlägga plan för den avsedda yrkesutbildningen.

Chefen för marininstaben har tillstyrkt bifall till det framlagda förslaget. Lämpligen borde organisationen på försök få tillämpas under budgetåren 1934/1935 och 1935/1936. Vissa kompletterande bestämmelser syntes vid bifall till framställningen bliva erforderliga beträffande, bland annat, skyldighet att efter uppsägning insända ansökan om fortsatt anställning, skyldighet att uppvisa intyg om att viss utbildning eller dylikt skulle genomgå såsom villkor för tjänstledighets erhållande och fastställelse av viss kortare uppsägningstid.

Inspektören för infanteriet har funnit de i förslaget framhållna synpunkterna synnerligen behjärtansvärda och lämnat förslaget sin livliga tillstyrkan.

Inspektören för kavalleriet har likaledes tillstyrkt det framlagda förslaget och särskilt uttalat sig för önskvärdheten av att den ifrågasatta förmånen inträdde redan efter 5 års tjänst. Det syntes vidare önskvärt, att vid kavalleriet rätten till kvarstående i tjänst kunde omfatta även dem, som efter med beröm godkänd genomgången korpralsutbildning vunnit befordran till korpral och på ett förtjänstfullt sätt tjänstgjort som remontryttare. Denna befattning vore vid kavalleriet så betydelsefull, att den väl borde jämföras med en beställningsmans.

Inspektören för artilleriet har i stort sett intet funnit att erinra mot ett genomförande av de sakkunnigas förevarande förslag.

Chefen för fortifikationen har likaledes anmält, att han intet hade att erinra mot den ifrågavarande framställningen.

Inspektören för trängen har i sitt yttrande närmast ställt sig avvisande mot förslaget, under framhållande, att man som hittills torde bära fasthålla vid att avsked skulle meddelas underbefäl, när något militärt behov av dess kvarstannande i tjänst ej längre föreläge. Denna princip syntes med desto större skäl bära upprätthållas som det angivna syftet att underlätta det äldre förtjänta manskapets övergång till civil sysselsättning långt verksammare torde bli tillgodosett genom att helt frigöra det ifrågavarande underbefälet från den militära anställningen. En förutsättning härför vore, att under viss tid efter avskedet erforderliga medel under nödig kontroll ställdes till underbefälets förfogande för att giva dem tillfälle att förbereda var och en sin civila anställning och trygga deras egna och deras familjers uppehälle.

Chefen för intendenturkåren har anført, att det föreliggande förslaget syntes väl ägnat att undanröja vissa svårigheter, som nu utgjorde hinder för det fast anställda manskapet att vinna civilanställning efter erhållet avsked.

Chefen för södra arméfördelningen har funnit det lämpligt, att åtgärder vidtoges i den riktning som de sakkunniga föreslagit, dock att den nya ordningen till en början borde fastställas att försöksvis gälla under ett år. Vissa detaljerinringar hava emellertid framställts mot förslaget. Sålunda borde det icke förefinnas någon rättighet att när som helst erhålla tjänstledighet för provtjänstgöring och dylikt, utan den som medgäves kvarstå utom stat borde vara underkastad full tjänstgöringsskyldighet, så att truppförbanden kunde draga samma nytta av honom som av vanligt fast anställt underbefäl. Detta

hindrade icke att en truppförbandschef borde söka ordna tjänsten så, att förberedelserna för civilianställning underlättades. Chefen borde därför ha *befogenhet* att efter prövning i varje särskilt fall medgiva de kvarstående tjänstledighet.

Chefen för västra arméfördelningen har anført, att då de sakkunnigas förslag skulle i sin mån bidraga till att möjliggöra en återgång till normala rekaptulationsförhållanden, han intet hade att erinra mot förslaget i huvudsak.

Chefen för östra arméfördelningen har tillstyrkt de sakkunnigas förslag i dess helhet.

Chefen för norra arméfördelningen har likaledes helt anslutit sig till förslaget.

Militärbefälhavaren på Gotland har tillstyrkt det av de sakkunniga framställda förslaget, dock att det syntes önskvärt, att den såsom villkor för kvarstående utom stat föreslagna minsta tjänstetiden bringades i överensstämmelse med den minsta tjänstetid, som gällde för erhållande av avskedspremie, antingen så att för att få kvarstå utom stat krävdes minst sex tjänsteår eller att avskedspremie kunde erhållas redan efter fem års väl vitsordad tjänst.

Militärbefälhavaren för övre Norrland har funnit förslaget ur civilianställningssynpunkt innebära vissa lättnader. För att olägenheter av disciplinär art skulle undvikas, borde det ligga i regementschefens hand att avskeda vederbörande, innan de sex månaderna förflutit. Det ifrågavarande medgivandet att kvarstå i tjänst borde ej heller få en sådan form, att regementschefen berövades rättighet att vid behov disponera vederbörande till militär tjänst. I övrigt tillstyrktes förslaget i huvudsak.

Stationsbefälhavaren vid Karlskrona örlogsstation har anført, att den föreslagna åtgärden måste anses vara ett behjärtansvärt steg från statens sida såsom en erkänsla och hjälp åt förtjänt avgående manskap. Intill dess frågan om civilianställnings beredande åt avgående manskap blivit löst, syntes det lämpligast att i förslaget upptagna åtgärder tills vidare endast anordnades som ett provisorium.

Stationsbefälhavaren vid Stockholms örlogsstation har i huvudsak tillstyrkt de sakkunnigas förslag.

Chefen för kustflottan har likaledes förklarat sig intet hava att erinra mot förslaget.

Chefen för kustartilleriet har anført, att han intet hade att erinra mot det ifrågavarande förslaget.

Vad de sakkunniga anført därom, att den nu gällande avgångstiden för uttjänt manskap, i allmänhet den 1 november, är ur civilianställningssynpunkt mycket olämplig, kan jag helt biträda. Förläggandet av avgången till en annan tidpunkt under året vore därför ur denna synpunkt synnerligen önskvärt. Såsom de sakkunniga framhållit, skulle den effektivaste åtgärden härvidlag vara att omlägga hela anställningsåret på det sätt, att såväl antagnings- som avgångstiderna inträffade på våren i stället för på hösten. I vad mån en sådan omläggning ur andra synpunkter låter sig genomföra är en fråga, som uppenbar-

*Departements-
chefen.*

ligen icke kan besvaras utan föregående grundliga undersökningar. Frågan synes mig emellertid vara av den betydelse, att jag har för avsikt att snarast inför Kungl. Maj:t framlägga förslag om verkställande av en allsidig utredning av densamma.

Då en sådan utredning icke torde kunna slutföras och än mindre en eventuell omläggning av anställningsåret kunna vidtagas inom sådan tid, att det manskap, som skall avgå nästkommande höst, skulle kunna draga fördel därav, har jag i likhet med de sakkunniga funnit angeläget att särskilda åtgärder vidtagas för att för de i tjänsten äldre av detta manskap i möjligaste mån undanröja verkningarna av den olämpliga avgångstidpunkten.

De sakkunniga hava härutinnan föreslagit, att fast anställda, vilka genomgått furirs- (vid marinen korprals-) utbildning och fullgjort väl vitsordad tjänst under sammanlagt minst fem år, skulle, oaktat de på grund av uppsägning äro skyldiga att avgå den 31 oktober (för karlskrivna skeppsgossar den 30 september), efter därom gjord framställning, få kvarstå i tjänst utom vederbörande förbands stat ytterligare högst sex månader, vilken tid skulle lättare än den vanliga anställningstiden kunna få disponeras för förberedelse av olika slag för övergång till civilt arbete.

De i ärendet hörda myndigheterna hava så gott som enhälligt i princip tillstyrkt genomförande av de sakkunnigas förslag; i den mån erinringar framförts, hänföra sig dessa i allmänhet allenast till detaljer i förslaget. Jag finner mig ock kunna i huvudsak ansluta mig till detsamma. Anordningen bör emellertid, som nyss framhållits, vara att betrakta såsom en tillfällig åtgärd, vidtagen allenast i avvaktan på resultatet av den förenämnda utredningen angående en lämpligare anordning av anställningsåret.

Arméförvaltningen har ifrågasatt den avvikelser från de sakkunnigas förslag, att i stället för att den ifrågavarande personalen skulle få kvarstå utom stat densamma skulle få rekapitulera med kvarstående å stat ytterligare ett halvt år, varvid motsvarande antal rekryter i stället skulle få antagas utöver staten. Härtill kan jag för min del icke ansluta mig. En sådan anordning skulle enligt min mening i viss mån förtaga den ifrågavarande åtgärden dess karaktär av provisorium, något som med hänsyn till vad jag förut anfört icke synes önskvärt. Dessutom skulle konsekvensen därav bliva, att befordringarna inom manskapskårerna i stor omfattning framskötas ett halvt år, något som måste betraktas såsom i detta sammanhang opåkallat. Vad arméförvaltningen velat vinna med berörda förslag, nämligen klarhet i de kvarståendes anställningsförhållanden, synes mig kunna utan större svårighet ernås genom de särskilda föreskrifter i ämnet, som jag förutsätter skall ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

Vad angår de kategorier fast anställda, som böra komma i åtnjutande av den ifrågasatta förmånen, ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag; den utvidgning härutinnan, som av inspektören för kavalleriet ifrågasatts, anser jag sålunda icke böra vidtagas. Likaså anser jag mig kunna biträda de sakkunnigas förslag om att de kvarstående skola få bibehålla de löneförmåner kontant och in natura, som tillkommit dem omedelbart före kontraktstidens

utgång; någon löneförhöjning enligt i manskapsavlöningsreglementet givna regler lärer sålunda icke böra ifrågakomma under den förlängda anställningen. Den inskränkning i beklädnadsförmåner, som av marinförvaltningen ifrågasatts för marinens del, lärer däremot böra iakttagas. Vad beträffar avskedspremierna torde tiden för kvarstående i tjänst icke böra få inräknas i den för avskedspremies åtnjutande bestämda tjänstgöringstiden. Eventuellt intjänt premie bör icke utbetalas förrän vederbörande lämnar tjänsten.

Vad beträffar kostnaderna för det framlagda förslagets genomförande skulle dessa enligt de sakkunnigas beräkningar uppgå till något över 200,000 kronor för hela försvarsväsendet. Någon anmärkning mot denna beräkning har icke av de förvaltande myndigheterna framförts.

De sakkunniga hava som sin åsikt uttalat, att det syntes möjligt att inom ramen av de för nästkommande budgetår äskade anslagen rymma jämväl nu ifrågavarande utgifter. Utgifterna skulle sålunda gäldas från de olika försvarsgrenarnas respektive anslag för nästkommande budgetår. I fråga om de anslag, som äro av reservationsanslags natur, ansluter jag mig till de sakkunnigas uppfattning, att de hithörande utgifterna synas kunna rymmas inom de för nästkommande budgetår beräknade beloppen. Arméförvaltningen har visserligen ansett, att följande av åtgärden berörda tre reservationsanslag under lantförsvaret, nämligen för munderingsutrustning, kasernutredning m. m. samt sjuk- och veterinärvård m. m. borde för ändamålet förstärkas med respektive 10,200 kronor, 1,800 kronor och 600 kronor. Med hänsyn till dessa belopps obetydlighet i förhållande till respektive anslag finner jag emellertid icke påkallat, att någon åtgärd för dessas förstärkning i detta sammanhang företages. Vad beträffar de anslag av förslagsanslags natur, som skulle beröras av den ifrågavarande åtgärden, komma enligt de sakkunnigas beräkningar lantförsvarets och sjöförsvarets avlöningsanslag att därigenom erhålla en ökad belastning med respektive cirka 82,000 kronor och cirka 50,000 kronor. Denna merbelastning synes mig — i betraktande av de betydande belopp, till vilka de nämnda anslagen äro beräknade — icke vara av den storleksordning, att det föreliggande förslagets genomförande behöver föranleda en höjning av de i riksstatsförslaget upptagna anslagsbeloppen, respektive 25,500,000 kronor och 11,500,000 kronor. De övriga förslagsanslagen, främst de olika förplägnadsanslagen, komma likaledes att i förhållandevis mycket ringa mån beröras av åtgärden i fråga. Även beträffande kostnadernas gäldande finner jag mig fördenskull, efter samråd med chefen för finansdepartementet, böra biträda vad de sakkunniga förordat.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under nästkommande budgetår i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i det föregående angivits, bereda underbefäl av manskapet vid försvarsväsendet med en tjänstetid av minst fem år möjlighet att

efter kontraktstidens utgång få kvarstå viss tid utom stat vid vederbörande truppförband eller kår.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Edsberg.
